

Wat een bevreemdende ervaring is het om in een tijd van 'social distancing', anderhalve meter afstand houden, een verhaal te horen waarin fysieke aanraking centraal staat: Jezus die de voeten van zijn leerlingen wast. Je zou Hem bijna willen toeroepen: Pas op, man! Doe het niet, hou afstand! Jij bent misschien wel een bron van besmetting – of anders zij wel...

In deze overdenking wil ik drie gedachten met u delen.

De eerste heeft inderdaad te maken met die fysieke handeling van de voetwassing door Jezus. Dat was het werk van een slaaf in die tijd. Jezus vereenzelvigd zich bewust met nederig en dienstbaar slavenwerk, de Heer wordt knecht. Hij gaat tot op de bodem: nu nog de voeten *op* de grond, straks een graf *in* de grond... Hij maakt zich kleiner en kleiner. Een gelijkenis-handeling is het, teken van het Koninkrijk Gods waarin de laatsten de eersten worden en de eersten de laatsten. Hier is het kleine groot, het zwakke sterk en het kwetsbare vol veerkracht.

Nu er een virus over de wereld rondwaart dat we maar moeilijk onder controle krijgen, moeten ook wij ons klein maken, kleiner en kleiner, ons terugtrekken in de kleine wereld van huis en flat, en als je geluk hebt van balkon en tuin. De grote wereld, die een en al beweging was en expansie, een en al reizen, verplaatsen, vervoeren en verslepen, een en al bedrijvigheid, haast en uitzwermen, een en al geluid en lawaai – die wereld valt stil.

Zoals Jezus zijn bovenkleden aflegt, moeten wij nu onze expansiedrift afleggen. Van ons wordt nu bescheidenheid en zelfbeheersing gevraagd, om het te zoeken in het kleine, in het nabije, in het eenvoudige, dichtbij huis. Voor velen is dat lastig, want in de zeventiende eeuw zag filosoof Pascal het al: 'Mensen kunnen geen ogenblik rustig in een kamer blijven zitten'. Dáár spruit volgens hem alle ellende uit voort: we kunnen niet stilzitten. En nu moet het. Zullen we er iets van leren? Zullen we ons leven veranderen door deze crisis? De stilte is weldadig, de hemel is schoon en het water helder. En onze ziel? Is die straks ook schoon gewassen?

De tweede gedachte. Door de bloemschikking van vanavond viel mijn oog op de linnen doek, die Jezus omslaat en waarmee Hij de voeten van zijn leerlingen afdroogt. De linnen doek komen we trouwens verderop ook weer tegen: in het lege graf, als verwijzing naar de opstanding! Hiér staat voor mij de linnen doek symbool voor de liefde en de aandacht waarmee professionals en vrijwilligers in deze crisis zorgen voor de zieken. Zij kunnen zich niet op een afstand houden, zij moeten lijfelijik met mensen omgaan. Zij riskeren daarbij hun eigen gezondheid, misschien wel hun eigen leven.

'Helden' worden ze genoemd. Opvallend is dat ze zichzelf nooit zo zullen noemen. Zij zullen vinden dat zij alleen maar doen wat ze moeten doen, wat de situatie van hen vraagt. Ze zijn dienstbaar, het is hun beroep, hun roeping, ze geven gehoor aan het appèl dat op hen gedaan wordt, soms tegen de klippen op. Ze komen voor zeer moeilijke, ethische dilemma's te staan. Laten wij vanavond even stilstaan bij al die zorgende en verzorgende mensen, die het lijden vaak niet kunnen wegnemen, maar hopelijk wel verzachten. De linnen doek als teken van al die liefdevolle zorg.

Een derde en laatste gedachte. Bij oudere generaties komen momenteel herinneringen op aan de oorlogsjaren, 75 jaar geleden. De stille straten, het binnen moeten blijven, de onderduik, de voortdurende dreiging en angst, de hongerwinter. Je mag het eigenlijk niet met elkaar vergelijken, het was toen vele malen zwaarder en langduriger, maar er zijn overeenkomsten: zoals Nederland toen bezet was door de nazi's, zijn we nu als het ware bezet door een virus...

En nu beseffen we heel sterk wat ons – weliswaar tijdelijk, maar toch – ontnomen wordt: waarden die we als vanzelfsprekend beschouwen, zoals vrijheid om te gaan en te staan waar je wilt, nabijheid, aanraking, huid op huid. Ida Gerhardt schrijft in het oorlogsjaar 1941 het gedicht 'Het carillon'. Juist doordat de vrijheid haar ontnomen wordt, heeft ze die nog nooit zó liefgehad. Vrijheid spreekt niet vanzelf.

Het carillon – Ida Gerhardt

Ik zag de mensen in de straten,
hun armoe en hun grauw gezicht, -
toen streek er over de gelaten
een luisteren, een vleug van licht.

Want boven in de klokketoren
na 't donker-bronzen urenslaan
ving, over heel de stad te horen,
de beiaardier te spelen aan.

Valerius: - een statig zingen
waarin de zware klok bewoog,
doorstrooid van lichter sprankelingen,
'Wij slaan het oog tot U omhoog'.

En één tussen de naamloos velen,
gedrongen aan de huizenkant
stond ik te luist'ren naar dit spelen
dat zong van mijn geschonden land.

Dit sprakeloze samenkomen
en Hollands licht over de stad –
Nooit heb ik wat ons werd ontnomen
zo bitter, bitter liefgehad.

Oorlogsjaar 1941 - Ida Gerhardt (1905-1997)

ds. Ruurd van der Weg, Uithoorn, 9 april 2020

E-mail: ruurdvanderweg@gmail.com